

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA RITMIKA VA
XOREOGRAFIYA MASHG'ULOTLARI VA UNDAGI MUAMMOLAR

Choriyeva Dinara Choriyevna

Denov tadbirkorlik va Pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti

Musiqqa ta'limi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

dinarachoriyeva005@gmail.com

***Annotatsiya:** Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarining ahamiyati va samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilindi. Shuningdek, mashg'ulotlarni tashkil etishdagi muammolar va amaliy tavsiyalar taqdim etilgan.*

***Kalit so'zlar:** ritmika, xoreografiya, maktabgacha ta'lim, mashg'ulot samaradorligi, innovatsion metodlar, bolalar rivojlanishi, estetik tarbiya, metodik qo'llanmalar.*

***Annotation:** The article analyzes the significance and ways to enhance the effectiveness of rhythmic and choreography classes in preschool educational institutions. It also addresses the challenges of organizing these classes and provides practical recommendations.*

***Key words:** rhythmic, choreography, preschool education, class effectiveness, innovative methods, child development, aesthetic education, methodological guidelines.*

***Аннотация:** В статье проанализированы значение и пути повышения эффективности занятий по ритмике и хореографии в дошкольных образовательных учреждениях. Также рассмотрены проблемы организации занятий и практические рекомендации.*

Ключевые слова: ритмика, хореография, дошкольное образование, эффективность занятий, инновационные методы, развитие детей, эстетическое воспитание, методические рекомендации.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning jismoniy, estetik va ruhiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan faoliyat turlari ichida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari alohida o'rin egallaydi. Chunki mazkur mashg'ulotlar nafaqat bolalarning harakat madaniyatini shakllantiradi, balki ularning musiqiy sezgirligi, ijodkorligi va estetik didini rivojlantirishga xizmat qiladi. Qonuniy asos sifatida maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirishga oid O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 9-sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli qarorining qabul qilinishi maktabgacha ta'lim sohasini tubdan yangilashga zamin yaratdi desak, mubolag'a bo'lmaydi[1].

Ritmika mashg'ulotlari bolaning harakat faoliyatini musiqiy ritmlar bilan uyg'unlashtirish, xoreografiya esa estetik raqs elementlari orqali badiiy ifoda vositalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ularning uyg'unligi bola shaxsining barkamol rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mutaxassislarning fikricha, musiqiy ritm asosida bajariladigan mashqlar bolaning vestibulyar apparatini, diqqatini va muvozanatni saqlash qobiliyatini mustahkamlaydi. Shuningdek, raqs elementlari orqali bajariladigan xoreografik mashg'ulotlar bolalarda sahnaviy madaniyat, ifoda vositalaridan foydalana bilish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, amaliyotda ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini samarali tashkil etishda bir qator muammolar mavjud. Jumladan, kadrlar malakasining yetarli emasligi, metodik qo'llanmalar va musiqiy-texnik vositalarning yetishmasligi, hamda ota-onalar tomonidan estetik tarbiyaga nisbatan e'tiborning pastligi bu yo'nalishdagi ishlarning to'laqonli natija berishiga to'sqinlik qilmoqda. Mazkur holat mavzuning dolzarbligini yanada oshirib, ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini ilmiy asosda tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari maktabgacha ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, ular bolalarda musiqiy ritmni sezish, harakatni estetik tarzda boshqarish hamda jismoniy faollikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu mashg'ulotlar pedagogik jarayonda bolalarning ijodiy qobiliyatlarini o'stirish, ularni musiqiy va estetik muhitga moslashtirish, shuningdek, sog'lom turmush tarziga yo'naltirish vositasi sifatida qaraladi.

Ritmika (yunoncha “rhythmos” — “tartib”, “ohang”) musiqiy va harakatli faoliyatni uyg'unlashtirish orqali bolaning hissiy va psixomotor rivojlanishini ta'minlaydi. Raqs (xoreografiya) esa musiqiy ifoda vositalari yordamida harakatlar ketma-ketligini badiiy shaklda tashkil etish san'atidir. Shu jihatdan, ritmika mashg'ulotlari bolaning hissiy holatini faollashtirsa, xoreografiya uning estetik didini va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Pedagogik nuqtayi nazardan, ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari integrativ faoliyat hisoblanadi, ya'ni ular musiqiy tarbiya, jismoniy tarbiya, nutq o'stirish va ijtimoiy-emotsional rivojlanish yo'nalishlarini birlashtiradi. Bolalar raqs, qo'shiq, o'yin va musiqiy harakatlar orqali nafaqat jismoniy faollikni oshiradilar, balki ritmni sezish, koordinatsiyani saqlash, jamoada o'zini tutish kabi ijtimoiy ko'nikmalarni ham egallaydilar. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ritmik mashqlarni muntazam bajarish bolaning nafaqat motorikasini, balki tafakkurini, eslab qolish qobiliyatini va irodaviy sifatlarini ham rivojlantiradi. Ritmika mashg'ulotlari bolaning nerv tizimi faoliyatini barqarorlashtiradi, diqqatni jamlashni o'rgatadi va o'z-o'zini ifoda etish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi[6]. Shuningdek, xoreografiya mashg'ulotlarining asosiy pedagogik vazifasi — bolalarning estetik didini, sahna madaniyatini va harakatni musiqiy ohang bilan uyg'unlashtirish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Bunda pedagogning roli beqiyosdir, chunki u nafaqat raqs harakatlarini o'rgatadi, balki bolaning ichki dunyosini, his-tuyg'ularini to'g'ri yo'naltiradi.

Maktabgacha ta'lim tizimida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil etish bolalarning estetik, jismoniy va hissiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur mashg'ulotlar pedagogik jarayonning integral qismi

bo'lib, ular orqali bola musiqani tinglash, ritmni his etish, tanasining harakatlarini boshqarish va badiiy ifoda vositalarini egallashni o'rganadi. Ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarining muvaffaqiyati bevosita tarbiyachining pedagogik mahorati, musiqiy eshituv qobiliyati va bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda ishlay bilishiga bog'liqdir. Pedagog bolaning har bir harakatiga e'tibor qaratishi, uni rag'batlantiruvchi ijobiy muhit yaratishi lozim.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini o'tkazishda multimediya texnologiyalari, musiqiy apparatlar, videomateriallar, didaktik o'yinlardan foydalanish muhimdir. Bu vositalar bolalarda musiqiy tasavvurni kengaytiradi va o'rganilayotgan harakatlarni tezroq eslab qolish imkonini yaratadi. Masalan, interfaol raqs mashg'ulotlari yoki musiqiy video-o'yinlardan foydalanish bolalarda ritmni his qilishni kuchaytiradi va diqqatni jamlashni osonlashtiradi.

Mashg'ulotlarni tashkil etishda har bir bolaning individual psixologik va jismoniy imkoniyatlari hisobga olinishi zarur. Guruhli mashg'ulotlarda bolalar o'zaro muvofiqlikni saqlash, bir-birini kuzatish va jamoada harakat qilishni o'rganadilar. Shu bilan birga, tarbiyachi ayrim bolalar bilan individual tarzda ishlashi, ularning ritmni sezish yoki harakatni eslab qolishdagi qiyinchiliklarini yengib o'tishiga yordam berishi lozim.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari bolalarning harakat faolligini oshirish, musiqiy eshituv, estetik did, muvozanat va koordinatsiya kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Biroq amaliyotda ushbu yo'nalishdagi mashg'ulotlarni samarali tashkil etish jarayonida bir qator tizimli muammolar mavjud. Birinchidan, kadrlar yetishmovchiligi muammosi dolzarbdir. Ko'pgina maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ritmika yoki xoreografiya bo'yicha maxsus tayyorgarlikka ega mutaxassislar mavjud emas. Bu esa mashg'ulotlarning sifatini pasaytirib, ularning umumiy jismoniy tarbiya mashqlariga aylanishiga olib kelmoqda.

Ikkinchidan, moddiy-texnik baza yetarli emasligi masalasi ham katta to'siq bo'lib turibdi. Ko'plab tashkilotlarda musiqiy apparatura, harakat uchun mo'ljallangan keng maydon, maxsus kiyimlar yoki poyabzallar mavjud emas. Bunday sharoitda bolalarda harakat ritmini to'g'ri his qilish va sahnaviy ifodani o'rganish jarayoni cheklangan bo'ladi.

Uchinchidan, dasturiy-metodik ta'minotning yetarli darajada ishlab chiqilmagani ham muhim muammolardan biridir. Hozirda mavjud o'quv dasturlarida ritmika mashg'ulotlari uchun ajratilgan vaqt kam, metodik ko'rsatmalar esa umumiy xarakterga ega. Xoreografiya mashg'ulotlarining yosh xususiyatlariga mos tarzda bosqichma-bosqich rivojlanish modeli ishlab chiqilmagan. Bu esa tarbiyachilarning faoliyatini standartlashtirishni qiyinlashtiradi.

To'rtinchidan, ota-onalarning xoreografiya mashg'ulotlariga nisbatan yetarlicha e'tibor bermasligi ham jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab ota-onalar raqsni faqat ko'ngilochar faoliyat sifatida qabul qilib, uning bola rivojlanishidagi psixomotor va estetik ahamiyatini to'liq anglab yetmaydi. Shu sababli, pedagoglar tomonidan oila bilan hamkorlikda tushuntirish va targ'ibot ishlari sust olib borilmoqda.

Shu jihatdan, ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini takomillashtirish uchun sohada pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash, zamonaviy metodik qo'llanmalar ishlab chiqish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda milliy raqs elementlarini o'quv jarayoniga integratsiya qilish zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarining samaradorligini oshirish zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biridir. Chunki bu mashg'ulotlar bolalarning estetik didini shakllantiradi, jismoniy faoliyatini faollashtiradi hamda musiqiy sezgirlik va emotsional ifoda ko'nikmalarini rivojlantiradi. Samaradorlikni ta'minlash uchun ta'lim jarayonini tizimli, innovatsion va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish talab etiladi.

Xulosa qilib aytganda, ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini samarali tashkil etish maktabgacha ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Bu jarayon faqat pedagogik yondashuv bilan cheklanmay, davlat siyosati, pedagog kadrlar malakasi, zamonaviy metodik va texnik vositalar hamda ota-ona hamkorligini talab qiladi. Shu tarzda tizimli va kompleks yondashuv qo'llanilganda, bolalarning jismoniy, emotsional va estetik rivojlanishi yuqori natijalarga erishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 9-sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli qarori.
2. O.A. Ibrohimov, G'.M. Xudoyev. Musiqa tarixi. O'quv qo'llanma. - T.: «Barkamol fayz media», 2018, - 312 b.
3. Хангельдиева И.Г. Музыка в синтетических видах искусства. М., 1987. – 44 с.
4. R.Tursunova, G.Tursunova. Jahon musiqa tarixi. -T.: "Voriz-nashriyoti", 2017,152 bet.
5. Feruza Asqar. Musiqa va inson ma'naviyati. -T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi'', 2000-96 b.
6. Toshpo'latova, N. (2022). Maktabgacha ta'limda musiqiy ritmika mashg'ulotlarining samaradorligini oshirish yo'llari. Toshkent: O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti ilmiy to'plami.
7. Mirzayeva, G. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalar harakat faoliyatini rivojlantirishda musiqiy mashg'ulotlarning roli. Toshkent: "Ta'lim taraqqiyoti" ilmiy jurnali, №2.